

Anmeldelse

Lars Albinus, *Religion as a philosophical matter – concerns about truth, name and habitation*, de Gruyter open 2016, 249 s., hardcover £ 107, kan downloades gratis på www.degruyter.com

Både som et indledende og et afsluttende memento mori til menneskets erkendelsesbestræbelse er der utvivlsomt sandhed at finde i Joseph Butlers berømte diktum om, at "alting er, hvad det er og ikke noget andet". Udsagnet kan tjene som en erindring om, at mennesket med dets vedvarende interesse i at forklare, forstå og forkynde sin verden altid må forholde sig til den fristelse, der ligger i at ville sige mere om det værende, end det kan. Fristelsen er ikke let at overvinde, for det kræver såvel kundskab og tålmodighed som intellektuel viljestyrke – en vilje til at "go the bloody hard way", som Wittgenstein plejede at sige til sin ven Rush Rhees. Har man kræfterne og modet til at slå ind på den vej og således viser sig villig til at kæmpe med vanskelighederne, kan man imødegå fristelsen ved i udgangspunktet for erkendelsesinteressen at gøre sig klart, hvilket anliggende man har med sin udlægning af verden.

Forstået som et filosofisk spørgsmål er dette et omfattende og krævende arbejde, men det er ikke desto mindre det væsentlige afsæt for dr.theol. Lars Albinus' bog fra 2016: *Religion as a philosophical matter – concerns about truth, name and habitation*. Som titlen indfanger stiller forfatteren sig overfor den opgave at afhandle religion som et filosofisk anliggende. Hermed har han mere end antydnet, at en undersøgelse af religion, forstået som et særegent menneskeligt mellemværende med tilværelsen, kan have andre anliggender end det filosofiske. Uden at ville insistere på absolutte definatoriske grænsedragninger er det derfor afgørende at få (religions-) filosofiens plads og opgave identificeret til forskel fra teologiens på den ene side og den generelle religionsvidenskabs på den anden.

Som akademiske discipliner deler teologien og religionsvidenskaben selvsagt de samme rationalitetsstandarder og det samme kulturelle verdensbillede, men adskiller sig derved, at: "[...], theology takes a certain non-comparative interest in assessing the truth and value of its own tradition. In other words, one might say that theology is *tradition concieved in thought*. For the general study of religion no such agenda seems pertinent." (s. 5-6).

Uden at det nødvendigvis har bidraget til klargørelsen af de to fags indbyrdes rollefordeling, har man under tiden også skelnet mellem dem, ved at fastholde teologiens interesse i religionens "inderside" og religionsvidenskabens optagethed af dens "ydside". Hermed har man også kunnet fremhæve den mere eller mindre velfor-

ståede egeninteresse, som de to videnskabsområder har haft i henholdsvis at abonnere på en vis autenticiterende nærhed i forhold til sit objekt og en ditto distance fra det.

Om end en sådan distinktion nok kan muliggøre en pragmatisk sameksistens mellem teologi og religionsvidenskab har (*religions-*)*filosofien* i Albinus' udgave ikke opgivet rollen som sokratiske hestebremse og emancipatorisk pladsholder for den kritiske tanke. Hans konception af filosofiens opgave kiler sig med elegant nødvendighed ned i det mellemrum en sådan skelnen med rette eller urette efterlader. Idet han formulerer et selvrefleksivt engagement som uomgængeligt krav til den filosofiske undersøgelse, fastholder han samtidigt filosofiens opgave som en begrebsættende, -skabende og -inspirerende aktivitet. Herom hedder det:

"Clearly the kind of thinking that engages me is a way of being within '*the outside*' and outside of '*the within*' at one and the same time. We all think from the height of our own being. Yet, philosophy would not be able to breathe if it did not believe itself able to make a conceptual difference. The power of philosophy, as Gilles Deleuze once said, "is measured by the concepts it creates, or whose meaning it alters" (2005, 321). In this sense a philosophical investigation may be said to participate in something (philosophy itself included) which is at the same time, kept at a distance. Therefore, a philosophy of religion necessarily keeps religion at bay, however familiar a religious way of thinking and acting may seem in the process." (s. 11).

Filosofi er for så vidt en selvreflekteret praksis med, om og i begreber angående den verden mennesket er indfældet i. Således har den ikke hverken teoriens distancerede privilegier eller et fast program for sin udførelse. Albinus abonnerer derimod på en konception af filosofi som en art hermeneutisk procedure, der i ansvarsfuld refleksion af sig selv fortsat må forsøge både at vedkende sig og skabe distance til sine egne forudsætninger.

På efter-metafysiske præmisser kan den begrebslige undersøgelse derfor ikke uden videre anlægges på a priori grund, og det hører til Albinus' mesterskab, at han som alternativ formår at fremskrive en filosofi, som er forlenet med det, man fristes til at kalde "en svævende tyngde". At afskrive den a priori grundlæggelse er netop ikke ensbetydende med at opgive kravet til en undersøgelse som er stringent velargumenteret. Som kommunikativ praksis er filosofien forpligtet på den intellektuelle hæderlighed, der forbinder sig til at kunne stå på og ved sine begreber i diskussionen med andre. Det fordrer, at begreberne ikke er rent spekulative, absoluteres eller i øvrigt gøres stærkere end de er, idet man herved står i fare for at gøre sig døv overfor sagens reflekterede modsigelse. En begrebslig afgrænsning, der tjener som rammesætning, må balanceres af en vis refleksiv åbenhed:

"The only way I can think of in which to speak firmly, yet not too presumptuously, will be to insist on the required limits as mere *tools for framing* which are anything but random. If they reflect a situation which allows us to think, that is, to transgress repetition without opening the gate for pure imagination, they can be said to pass a test of reasonable, non-metaphysical justification, and they may even fold back upon themselves, as it were, revealing their own limitation without severing the supporting branch. The important task is to secure a firm stand that doesn't prevent us from listening." (s. 25)

Religionsfilosofien må nødvendigvis positionere sig selv - ikke blot for at erhverve sig sin egen stemme, men også for, at den kan høre de stemmer, der sætter den under tiltale.

Det er på denne baggrund, at den filosofiske undersøgelse af religion nu kan udfolde sig i relation til begreberne: sandhed, navn og hjemsted (truth, name, habitation). Den begrebslige treklang markerer de afgørende måder, hvorpå mennesket gennem religion træder i forhold til verden ved i *navngivningen* af sit *hjemsted* at gøre sin verden *sand*. Den omfattende analyse udfolder sig over tre kapitler og ligger sig i forlængelse af ønsket om filosofisk at anskue religion som et socialt fænomen, hvilket iscenesættes under kritisk inddragelse af Wolterstorffs begreb om "divine discourse" og Searles begreb om "institutional facts" (kap. 3). Først søges og indkredses en adækvat tale om sandhed og reference i relation til religiøs diskurs - særligt i tilknytning til en af Habermas, Rorty, Brandom og Wittgenstein korrigeret udlægning af Davidsons semantiske holisme (kap. 4). Dernæst belyser bogen, gennem en læsning af bl.a. Cassirers transcendental- og Benjamins sprog-filosofiske tematisering af myten, hvorledes religion bringer udtryk til menneskets navngivende livsform, gennem hvilken det relaterer sig til det elementært fremmede ved og i verden (kap. 5). Og slutteligt mobiliseres aspekter ved både den tidlige og sene Heideggers fænomenologiske værensanalyse i en afdækning af religionens rolle forstået som immanent verdensåbning, idet denne muliggør menneskets tilhørsforhold til den verden, hvor det har hjemme (kap. 6).

Den begrebslige treklang, som bogen med omfattende detaljerigdom og filosofisk sensitivitet fremlæser med afsæt i nogle af mellemkrigstidens toneangivende tænkere, sættes i det afsluttende og perspektiverende kapitel 7 i relation til de bærende indsigter hos Jean-Luc Nancy. Albinus genfinder netop temaerne for sin egen erkendelsesinteresse i Nancys dekonstruktive læsning af kristendommen. En selvrefleksivt traditionsbevidst og dermed tidssvarende religionsfilosofi må på den ene side forholde sig kritisk afvisende til variationer over transcendentalfilosofiske forsøg på at gøre religion til et blot og bart bevidsthedsfænomen, men samtidigt være i stand til at afdække, hvad der kan menes med, at religion i al sin realitet er dennesidigt socialt og sprogligt konstrueret. Det er til denne ende, at Albinus fremkalder Nancys sekulariseringsbevidste kristendomsanalyse, idet den repræsenterer en filosofisk modus, hvori der i en og samme bevægelse kan tænkes med og mod religion. Med denne bestræbelse på at erhverve den rette nærhed og den rette distance til sit interesseområde – identificeringen af det rette fællesskab og det rette fjendskab mellem filosofi og religion, så at sige – deler (religions-)filosofien for så vidt et skæbnefællesskab med religionen, fordi de begge fra deres divergerende perspektiver kan ses som forsøg på at finde et hjemsted i verden.

Bogen erhverver sig umistelig hæder ved sin kompakte og overlegne beherskelse af sit stof. På ikke-reduktiv vis fremsætter den en religionsfilosofisk konception, der lever op til Wittgensteins fordring om ikke at snyde udenom. Filosofisk set er der kun én vej: "the bloody hard way" – og den går Lars Albinus ad. Han angiver i *Religion as a philosophical matter* en position, der bl.a. henter sin selvstændighed og originalitet gennem et fortløbende kritisk engagement med sine historiske inspirationskilder.

Den resurse, han herved vinder, tillader ham at behandle religion som en selvidentisk forekomst, og han falder ikke for fristelsen til at sige mere om emnet end den filosofiske rammesætning ligger op til. I sin tætpakkede saglige og faglige massivitet indbyder afhandlingen ikke til letkøbt discipelskab, men den anviser imidlertid ved sit eksempel standarden for det refleksionsniveau, hvor religionsfilosofien bør søge sit forbillede, såfremt den vil tænke på modernitetens efter-metafysiske præmisser. Bogen er således af største interesse for enhver, der er optaget af religion, og hvad man kan sige om den sag på et gennemreflekteret grundlag.

*Jens-Peter Noes Olesen, lektor, cand.pæd.,
Læreruddannelsen Aalborg, University College Nordjylland
jpo@ucn.dk*